

Araştırma Makalesi • Research Article

Mültecilerin Kamp Sosyolojisi: Bangladeş-Cox's Bazar Kamplarında Mülteci Göçü ve Sivil Toplum Kuruluşları*

Camp sociology of Refugees: Refugee Migration and NGOs in Bangladesh-Cox's Bazar Camps

Muhammet Murat Özkul^{a,**}

^a Dr. Öğr. Üyesi, Bursa Uludağ Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, 16059, Bursa /Türkiye.
ORCID: 0000-0002-3428-1635

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 02 Aralık 2020
Düzeltilme tarihi: 10 Aralık 2020
Kabul tarihi: 16 Aralık 2020

Anahtar Kelimeler:

Göç
İHH
Uluslararası STK'lar
Mülteci Kampları
İnsani Yardım
Jeopolitik

ÖZ

Bu çalışma mülteci kamplarındaki göç ve yardım çalışmalarını uluslar arası bir STK olan İnsani Yardım Vakfı'nın (İHH) Bangladeş-Cox's Bazar kamplarındaki çalışmalar üzerinden değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu kapsamda İHH'nin Cox's Bazar'daki yardım faaliyetleri incelenmiştir. Bu faaliyetler, İHH yetkilileri ile yapılan görüşmeler, alanda bazı mültecilerle yapılan yüz yüze görüşmeler, doküman incelemesi ve yardım faaliyetleri sırasında gerek Türkiye'de gerekse mülteci kamplarındaki katımlı gözlemlerden elde edilen verilere dayanılarak değerlendirilmiştir. Çalışma sonuçları göstermiştir ki mültecilerin STK'larla ilgili olumlu ön kabulleri sahadaki engelleri ortadan kaldırırken, tersi bir durumda da insani yardım çalışmalarının başarısı düşmektedir. Mültecilerin güven duyduğu ülkelerden gelen STK'lar yardım çalışmalarını olumlu etkileyerek, olumsuz kamp koşullarının yükünü hafifletebilmektedir. Sonuçta STK'lar ve ülkeler arasındaki siyasi ilişkiler insani yardımların başarılı olup olamayacağını belirleyen temel faktörlerden biri durumundadır.

ARTICLE INFO

Article history:

Received 02 December 2020
Received in revised form 10 December 2020
Accepted August 16 December 2020

Migration

İHH
International NGOs
Refugee Camps
Humanitarian aid
Geopolitics

ABSTRACT

This study aims at evaluation the activities of international NGOs on refugees with a case study of İnsani Yardım Vakfı's (İHH) activities in Bangladesh Cox's Bazar. The humanitarian aid activities were evaluated by collecting data from the interviews of İHH representatives, from face to face interviews of refugees in the camps, document analysis and from participant observation in Turkey and in the refugee camps in Cox's Bazar. The results showed that the refugees' positive perception of the NGOs can remove obstacles in the field, while the opposite, even if the government supports the NGO, can jeopardise the humanitarian aid activities. The trust to international NGOs can ease the difficult camp conditions. In sum, the relationship between the NGOs and international power relations can determine the success or failure of the activities of the international NGOs.

1. Giriş

Dünya gündemindeki en önemli konulardan biri her ne şekilde olursa olsun zorla yerinden edilen mültecilerdir. Bu mültecilerden milyonlarcası ister savaşlar, ister siyasi

istikrarsızlıklar, ister etnik anlaşmazlıklar ya da diğer sebeplerle olsun anavatanlarından uzak, temel ihtiyaçlarını karşılayamadan, yaşam için gerekli olan temel gıda ve sağlık şartlarından yoksun, çoğu kere noksan altyapıya

*Bu metin 15-17 Kasım 2018 tarihleri arasında Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesinde yapılan 9.Uluslararası STK'lar:Göç ve Toplum Kongresinde "Mültecilerin Sınır Sosyolojisi: Bangladeş-Cox's Bazar Kamplarında Göç ve STK'lar" başlığıyla sunulan ve Bildiriler Kitabında yayınlanan metnin geliştirilmiş ve tamamlanmış şeklidir.

**Sorumlu yazar/Corresponding author
e-posta: mmozkul@uludag.edu.tr

sahip mülteci kamplarında yaşamaya mecbur bırakılmaktadır (Natsios, 1995; Aall, 2000). Çoğu kere en temel yaşam ihtiyaçları sağlanmayan bu mülteci kamplarında gıda, sağlık ve güvenlik ana endişe konularından olmaktadır ve bu endişelerin giderilmesi Birleşmiş Milletler (BM), farklı ülkelerin hükümetleri ve uluslar arası Sivil Toplum Kuruluşları'nın (STK'lar) çabalarına bırakılmıştır (Zetter,1996; Alger,1999; Slim, 2002). Çoğu kere bu çabalar da farklı nedenlerle iyi koordine edilememekte ve mülteciler en temel ihtiyaçlardan bile yoksun kalabilmektedir (Byman, 2001; Fitzduff ve Church, 2004). O nedenle mültecilerin genel durumu ve mülteci kamplarındaki sorunlar gittikçe daha fazla akademik çalışmaya konu edilmekte ve sorunların olası çözümleri üzerinde durulmaktadır (Bulley, 2014).

Her ne kadar mülteci sorunlarını çözmek için uluslar arası arenada önemli adımlar atılıp, çalışmalar yapılırsa da halen dünyanın farklı bölgelerinde milyonlarca mülteci, çoğu kere en temel yaşamsal ihtiyaçlarından yoksun bir şekilde ayakta kalmaya çalışmaktadır (Crisp ve Jacobsen,1998; Lischer, 2005; Peteet ve Peteet, 2005;). Uluslar arası STK'lar da bütün iyi niyetlere rağmen uluslar arası politik düzen içerisinde ve güç ilişkilerinin gölgesinde kalmakta ve neticede mültecilere ulaştırılması gereken insani yardımlar hiçbir zaman yeterli miktarda ve istenilen yerde olamamaktadır (CooleyandRon, 2002; Reimann, 2006; Kjaerum, SlavenskyandSlumstrup, 1993).

Bu çalışma, mülteci kamplarındaki göç ve yardım çalışmalarını, uluslar arası bir STK olan İnsani Yardım Vakfı'nın (İHH) Myanmar'dan ayrılarak Bangladeş, Cox'sBazar mülteci kamplarında yaşamak zorunda bırakılan mültecilere yaptığı yardım çalışmaları üzerinden değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Myanmar'da Rakhine eyaletindeki aşırı şiddet ve ayrımcılık 1.000.000'a yakın Arakan'lı mültecinin Bangladeş'teki Cox'sBazar'a sığınmasına neden olmuştur. 25 Ağustos 2017'den beri olan göçler burayı dünyada en hızlı büyüyen mülteci krizine dönüştürmüştür. Bangladeş'e ulaşan ve çoğu kadın ve çocuklardan oluşan mülteciler travmatik durumda ve bazıları silahla, şarapnelle, yangınla ya da mayınlar nedeniyle yaralı durumdadır (UN, 2018). Kamplardaki Arakan'lı mültecilerin sosyo-ekonomik seviyeleri düşüktür. Bir ailenin uzun bir süre yaşayabileceği fiziki ve sosyal şartlardan mahrum bir yapı hâkimdir (Akhter et al., 2020; Bhatia, 2018). Büyük bir nüfus dar bir alana adeta sıkıştırılmıştır. Bangladeş Hükümeti'nin mültecilerin geri döndürmeye yönelik stratejileri nedeniyle kalıcı iş, zanaat ve mekanlara yönelik çalışmalara izin verilmediğinden yetişkinler için kamp yaşam koşulları körelticidir. Çocuklar çevresel mahrumiyeti en az önemseyen kategori olsa da onların hayatında da evsizliğin travmatik izleri görülmektedir. Yeterli sağlık hizmeti alamamasından dolayı salgın hastalıklar ve özellikle COVID-19 Cox'sBazar'daki mülteciler arasında diğer yerlere göre daha hızlı yayılmakta ve daha ölümcül olmaktadır (Islam ve Yunus, 2020; Kamal et al., 2020; Rahman, 2019; Truelove et al.,2020).

2.Araştırma Soruları ve Yöntem

Alınan bütün önlemlere rağmen günümüzde uluslararası mültecilerin sayısı her geçen gün artmaktadır. Mülteci sorunları STK gündemindeki önemli konulardandır. Ancak, değişik nedenlerle STK'lar bu sorunları çözmekten uzaktır. Bu durum farklı ülkelerdeki durum çalışmalarıyla ve belli ülkelerin uluslar arası STK'ları bağlamında daha önce ortaya konulmuştur (Baitenmann,1990; Storey, 1997; Osa, 2003; Kim, 2010).Cox'sBazar'da çok sayıda mülteci kampı oluşturulmuştur ve bu mülteci kamplarında BM'nin, farklı ülke hükümetlerinin, yerel ve uluslar arası STK'ların faaliyetleri söz konusudur. Ancak insani yardımların uluslar arası politik ilişkilerden ve süreçlerden etkilenmesi söz konusudur ve Cox'sBazar'da bu durumdan muaf değildir (Farzana, 2016). O nedenle bu çalışma şu soruları cevaplamayı amaçlamaktadır:

- 1.Uluslar arası ilişkiler ve güç dengeleri insani yardım faaliyetlerini nasıl etkilemektedir?
- 2.İHH'nın, Myanmar ve Bangladeş arasındaki Cox'sBazar'daki faaliyetleri nelerden oluşmaktadır?
- 3.İnsani yardımları zorlaştıran ya da kolaylaştıran faktörler nelerdir?
- 4.İHH'nınCox'sBazar'daki deneyiminden yardım faaliyetlerinin verimliliğini arttırmak için hangi dersler çıkarılabilir?
5. Mülteciler, uluslar arası sivil toplum kuruluşlarının insani yardım faaliyetlerini nasıl değerlendirmektedir?

Bu soruları cevaplandırabilmek için Myanmar'ın Arakan eyaletinden kaçarak Bangladeş Cox'sBazar'daki kamplara sığınan mülteciler ve Türkiye kökenli bir uluslar arası insani yardım kuruluşu olan İHH'nın bölgedeki faaliyetleri bir durum çalışması olarak ele alınmış ve incelenmiştir. Konu ile ilgili literatürün taranması sonrasında önemli görülen hususlar açık uçlu mülakat yolu ile İHH yetkilileri ile görüşülmüştür. Konu ile ilgili BM'nin ve çeşitli uluslar arası yardım kuruluşu ve STK'ların raporları doküman incelemesi yolu ile incelenmiştir. Çalışmanın birincil verileri ise alana 20-25 Ocak 2018'de İHH heyeti ile birlikte yapılan yardım çalışması ziyareti sırasında görüşülen bazı mültecilerden, insani yardımı koordine eden yetkililer ve STK temsilcilerinden elde edilen veriler olmaktadır. Kamplarda yaşayan mültecilerden ulaşılabilenlere 23 açık uçlu sorudan oluşan bir mülakat formu dağıtılmış ve soruları cevaplamaları istenmiştir. Bu tür kamplarda politik nedenlerle araştırma yapmanın zorlukları (Shahabuddin et al., 2020) bu çalışmada da kendini göstermiş, ancak 20 mülteci soru formlarını cevaplandırarak geri vermiştir. Bu formlardan elde edilen nitel veriler çalışmanın ilgili yerlerinde doğrudan alıntılar olarak kullanılmıştır. Ayrıca İHH ve diğer bazı uluslar arası STK'ların yardım faaliyetleri katılımlı gözlem yolu ile gözlenmiş ve kayda geçirilmiştir.

3. Myanmar'daki Sorun, STK'lar ve Mülteciler

3.1. Göçün Kaynak Ülkesi: Myanmar

Myanmar Güneydoğu Asya'nın batısında kuzey-güney doğrultusunda uzanan ve yüzölçümü (678.500 kilometrekare) bakımından Türkiye'den biraz küçük bir ülkedir. Myanmar, gerek yeraltı ve yerüstü kaynakları

gerekse ticaret yolları açısından stratejik bir bölgedir. 1948'de bağımsızlığını kazanan ülkenin İngiliz sömürge dönemindeki adı olan Burma 1989'da Myanmar olarak değiştirilmiş, Yangon'daki başkent de 2006'da Naypidav'a taşınmıştır.

Şekil 1. Myanmar, Arakan Eyaleti ve Cox'sBazarLokasyon Haritası (Kaynak: BİLGESAM, 2018).

Ülkenin nüfusu yaklaşık 51 milyon olan nüfusunu çeşitli etnik gruplar oluşturmaktadır. Bunlar temelde Burmanlar (% 68) ile çeşitli etnik gruplardan (135 etnik grup, % 32) oluşmaktadır. İnanç anlamında ise Budistler (% 90), Müslümanlar (% 4), Hıristiyanlar (% 4), ve Hindulardan (% 1) oluşmaktadır. Ana geçim kaynağı tarım ve balıkçılık olup, ticaretin yaklaşık % 35'ini Çin ile yapmaktadır. Çin, Myanmar'ın en büyük ticari ortağıdır. Dünya Bankası'nın (IMF) 2014 yılı verilerine göre milli geliri 64.33 milyar dolar olan Myanmar'da sanayi nispeten az gelişmiştir (Durmuş, 2015). Kişi başı milli gelir 1260 \$ civarındadır. 2014 yılında % 8.5 büyümegösteren Myanmar ayrıca zengin enerji yataklarına sahiptir. İngiliz sömürge döneminden beri petrol üretilen Myanmar'da bugün ise özellikle geniş doğal gaz rezervleri önem taşımaktadır. Çin ve Tayland, Myanmar doğal gazının en büyük tüketicisi konumundadır (Durmuş, 2015).

3.2 Göçmelerin Ev Sahibi Ülkesi: Bangladeş

Kamplarla ilgili gözlemler, Bangladeş'in başkenti Dakka'dan itibaren başlamaktadır. Bangladeş'in kendisi ülke sınırlarına kadar yayılan geçmiş kadim medeniyetlerin derin izlerini taşısa da sömürgeciliğin Asya Kıtası'ndaki en büyük mülteci kamplarından biridir. Ülkenin kurucusu Bangladeş'in 1971'de bağımsızlığını kazanma mücadelesine liderlik eden Şeyh Mucibur Rahman ve şu anda ülkenin başbakanı olan kızı Şeyh Hasina Vecid'in afiş ve fotoğraflarının asılı durması dikkat çeken ilk unsurdur, özellikle sınır bölgesindeki alanda "mother" yazılı bez afişlerle turistik yerlerde de sıklıkla karşılaşılmaktadır. Buna karşılık ülkenin "Anne"sinin kötü şartları iyileştirme ile ilgili çalışmalarının yetersiz kaldığı gözlemlenmektedir: "Anne"nin ülkesinde Muson yağmurları olmadığında halkın bir kısmı maske kullanarak hastalıklardan korundukları gözlenmiştir. Halk iptidai şartlar altında yaşamını sürdürmektedir.

Nüfusa göre bakıldığında ülkenin yüzölçümü küçük kalmaktadır. Her yerde insan seli ve kalabalıklarla karşılaşılmaktadır. Bangladeş'te ağaçlık alan ve pirinç tarlaları dışında تنها hiçbir yer bulunmamaktadır. Başkent sokaklarında *yardıma muhtaç* insan sayısı fazladır. Mülteci kamplarına ev sahipliği yapan Bangladeş'in kendi insanına sağladığı yaşam şansları ve hayat stilleri standartların çok altındadır. Havaalanında eşyaları taşıyan kişilere verilen dövizler el çabukluğuyla alınmaktadır.

Ulaşım, büyük oranda insan kas gücü ile sağlanan bisiklet ve arkasına bağlanmış ya da monte edilmiş yolcu taşıma kabinleriyle sağlanmaktadır. Ulaşımı karmaşık hale getirenler ise üç tekerlekli ve yolcu kabinli motosikletlerdir. Özellikle hafif yük ve uzun mesafe yolcu taşıma işleri için yalnızca başkentte değil, Cox'sBazar bölgesinin de olmazsa olmazıdır. Yollar dar (tek geliş ve dönüş) ve küçük araçlardan dolayı trafığe karışan araç sayısı çok fazladır.

SES¹ düzeyleri düşüktür. Ama insanların kültürel ve dini unsurlardan kaynaklanan "bir aradalıkları" ve kırkentlerdeki "cemaat menşeli" hayat biçimleri kendileriyle barışık Bengallilerin yüzlerindeki tebessümün yegane kaynağıdır (Foto 1).

Foto 1. Cox'sBazar: Kamp dışındaki STK'lar ve yetimlerle ilgilenen yardım görevlileri

Siyasi hayatta, kuruluşundan itibaren seküler hükümet(ler)in etkin olduğu bir hükümet yapısı ile düzen sağlanmaktadır. Muhalefetteki Bangladeş Cemaat-i İslami Partisi, liderlerinin idam edilmelerine karşı sükûnetini korumaktadır. İHH kfilesinden Başkentten Cox'sBazar'a gideceği gün büyük bir gösteri olacağı bilgisi nedeniyle havaalanına biraz erken gitmesi istenmiştir. Cemaat-i İslami, mevcut hükümetin en güçlü rakibidir. Bangladeş İslam toprağı kabul edildiğinden silahlı mücadele tercih edilen bir yöntem değildir. Yürüyüş ve gösterileri, dini gün vs de kitlevi bir araya gelmeler ve rakibine gözdağı verme şeklinde yumuşak bir ideoloji tercihi yapılmıştır. İHH kfilesinin başkentte konakladığı otele Cemaat-i İslami'nin yaptığı büyük etkinliklerden birine denk gelmiş ve kalabalık gece yarısından itibaren bir araya gelmiş, toplanma saatine kadar büyük bir kalabalığa ulaşmıştır.

¹Sosyo Ekonomik Seviye

Teknolojik gelişmelere imkânları ölçüsünde meraklı bir toplumdur. Ancak, kamp bölgelerine yaklaştıkça bu oran oldukça düşük seviyelere inmektedir. Teknoloji ve diğer hizmetlerin sunulduğu AVM'ler ise, halkı için oldukça pahalıdır. Hafta içi bir günü AVM'ler tatil günü ilan etmiştir. Dönüş günü Cox'sBazar'dan tekrar başkente geldiğimizde hafta içi bir gün olmasına rağmen AVM'ler kapatılmıştı. Nöbetçi niteliğinde tasarlanmış birkaç alışveriş mekanı dışında diğer yerler kapalıdır. Bangladeş'te *üst yapı kadar alt yapı* da sorunlu bir diğer alandır: Somut sorunlardan birisi *enerji alanı*nda yaşanmaktadır. Ülkenin vitrini başkent Dakka'dır. Yine de başkentteki elektrik tüketiminin düşüklüğü ana cadde ve sokak aydınlatmalarının zayıflığından kolaylıkla anlaşılmaktadır. Buna karşın başkentteki ana caddelere yakın konutların gençleri gece sokaktaki elektrik direklerinden aldıkları enerji sayesinde keyifli badminton² maçları yapabilmektedir. Tekstil ürünlerinin satışı yaygındır, halkın geçim kaynaklarından.

Halkın kısmen etkili olduğu diğer geçim oluşturan sektörlerde alt yapı bakımından yetersizlikler görülmektedir. Örneğin okyanus balıklarının sergilendiği düşünülen paralı akvaryumlara giriş ücretleri yüksek olmasına karşın verilen hizmet ve karşılanan beklenti oldukça sınırlıdır. Türkiye'deki evcil hayvan satışı yerlerindeki akvaryumlardan biraz daha büyük ve bölüntülü akvaryumlarda çeşitliliği oldukça kısıtlı balıklar sergilenmektedir. Turist gelirlerini ülke ekonomisine yönlendirecek büyük ölçekli balıkları içinde barındıran mekanlar/müzeler değildir. Bangladeşliler'in iyi niyetli küçük teşebbüslerin gayretleri bir kenara bırakıldığında, büyük firmaların özel teşebbüs yatırımları, toplumsal yaşam desenin de neredeyse görünmemektedir. Bir diğer örnek timsahların sergilendiği bir çiftliğin turistlerin hâlâ geldiği bir dönemde ya daziyaletçilerin kullanıma açık olduğu bir dönemde timsah gösteriminin yasaklanması bir diğer çarpıcı gözlemdir. Çiftliği bekleyen kişinin ileri sürdüğü : " timsahların kavga ettiği ve tehlikeli hale geldikleri gerekçesiyle çiftliği kapalı tuttukları" mazereti ülkeyi temsil eden başkentte gözlemediklerimizle birleştirildiğinde inandırıcı gelmemiştir.

Yine kanalizasyon hatları özellikle başkentte daha derin kanallardan geçerken kampların da bulunduğu turistik Cox's Bazar bölgesinde yüzeye yakın yerlerde ve üzerleri açıktır. Bu da salgın hastalıklara davetiye anlamı taşımaktadır.

Genel hijyen sorunu, insan dışındaki canlı hayatını da riske atmaktadır. Balığın vitrine konduğu bir diğer yer balık çiftlikleri ve yendiği mekanlarıdır. Elverişsiz ve kendi haline bırakılmış yeme-içme yerleri, kısa süreli ülkeye gelenler için çekim merkezine dönüşmüşten uzaktır. İki gün üst üste gidilecek "uğrak" mekan şartları ancak çok yıldızlı otellerde sağlanmaktadır.

Cox's Bazar'daki seyahatimiz Ocak-Şubat dönemine denk gelmesi başkent ve turistik bölgedeki gözlemlere bir miktar toleranslı yaklaşmamızı gerektirmektedir. Bununla birlikte, hemen her yerde insanların kendi gayretleriyle elde ettikleri küçük geçimliklerin kattığı hareket ve canlılık dışında kamu hizmetleri fiziksel mekanlara

yansıtılması sorunludur. Bangladeş'te Çin devletinin gözdiktiği ve uzun yılları kapsayan kontratla kiralamaya çalıştığı Hint Okyanusu'na açılan ucu bucağı belli olmayan uzun doğal plajlarının yanı sıra hemen her şey doğaldır;

Doğallığı üretime dönüştürecek asıl güç Bangladeş elitlerinin ve devletinin ülkeye girdi sağlayacak sektörlerdeki varlığı başkentteki ve turistik yer Cox'sBazar'daki gözlemler göstermiştir ki oldukça sınırlıdır.

Bangladeş doğal güzellikleri dışında kendi haline terk edilmiş ülke izlenimi vermektedir. Ülke, menfi durumların yanı sıra müspet gelişmelere de açıktır. Bacasız fabrika olarak görülen turizm sektörü; gelecekteki Bangladeş'in zahmetle elde ettiği pirinç, Hindistan cevizi ve küçük bal tadındaki muzları, sahil şeridi, kumu ve denizinin yanı sıra dünyanın ilgisini bölgeye çekecek potansiyeller barındırmaktadır.

3.3. Arakan'daki Mülteci Sorunun Kaynağı

3.3.1. Arakanlı'ların tarihi durumu:

Myanmar'da farklı etnik gruplarla hükümet arasında neredeyse bağımsızlık günlerinden itibaren ciddi anlaşmazlıklar yaşanmasına rağmen neden sadece Arakanlıların ülkeden gönderilmesine varan radikal talepler söz konusudur? Son yıllarda problemin gündeme geliş tarzı, Myanmar'ın bu durumu bir din savaşı haline dönüştürüp ülkedeki diğer etnik yapıların ortak özelliği olan Budizm'i Arakan Müslüman'larını dışlamada merkeze alan bir anlayışı yansıtmaktadır. Din üzerinden ortak düşman yaratma ve ona karşı birleşme çabalarıyla sosyal kopuşun tabandan gerçekleştirilmesi birincil hedef gibi görünürken ülkede, diğer etnik gruplarla Myanmar devleti arasındaki çatışma ve anlaşmazlıkların devam ettiği ve bunların Myanmar'ı ciddi boyutlarda meşgul ettiği gerçeği de ortadadır. Arakanlıların yaşadığı bölgelere yapılan son operasyonlar, 2012'de başlayan ve devam eden bir sürecin telafisi mümkün olmayan karanlık bir noktaya doğru ilerlediğini göstermektedir (Çebi, 2017:1).

3.3.2. Vatandaşlık statüsü

Myanmar topraklarına Güney Asya'dan önemli ölçüde işçi göçü olmuş ve bu göç hareketi sömürge yönetimince organize edilmiştir. O dönem Burma olarak anılan topraklar, İngiliz idaresindeki Hindistan'ın bir eyaleti haline getirildiğinden bölgeye olan göçler bir iç göç gibi değerlendirilmiştir. Ancak bugün, Myanmar devleti o dönemde yaşanan göçleri yasa dışı göçler olarak değerlendirmekte ve bölgede 12.yüzyıldan itibaren yerleştiği bilinen ve özellikle Bangladeş'le sınır bölgelerinde yaşayan Arakanlıları, İngiliz dönemindeki göçlerle gelen bir topluluk olarak değerlendirip vatandaşlığa kabul etmemektedir (Çebi,2017:2).

3.3.3.Devlet-ordu şiddeti

Her ülkede olduğu gibi örgütlü ve disiplini yapı olarak askerler Myanmar devletinde de etkin ve yönetimde asli güçtür. Her ne kadar kamuoyunun önünde sorumluluk sivil hükümette gibi görünse de asıl politikaları belirleyen ve devlete hakim güç ordudur. 2015 yılı ile birlikte bir seçim gerçekleşse de militer güçler ülke yönetiminde etkilidir. Ülkenin siyasi yapısı ve tarihi; darbelerin de tarihidir. Sivil

² Bangladeşlilerin çiftler halinde iki takım kurarak, hafif raket ve tüylü bir top eşliğinde oynadıkları tenise benzer bir oyun.

hayat sık sık kesintiye uğramıştır. 2015 yılına kadar Myanmar ordusu ticaretinin büyük kısmını yaptığı ve komşu olduğu Çin ile birlikte ittifak halindedir. Bu ittifak sırasında gerek içerde insan hakları ve özgürlükleri gerekse de geçim ile ilgili birçok haksızlığa uğramış halk, son seçimlerde Batılı'ların desteklediği Ulusal Demokrasi Partisine (NLD) destek vererek iktidara taşımıştır. Partinin Genel başkanı Aung San SuuKyi, 1991 yılında Nobel Barış Ödülü'ne ve yine 90'ların başında Avrupa Paramentosu Ödülü'ne layık görmüştür. AP ödülünü ev hapsinde tutulması, yabancı eş ve casusluk vs nedenlerle pasaportunu kullanamaması gibi nedenlerden dolayı gecikmeli olarak 2013 yılında alabilmiştir. Ancak, kazandığı seçilmeden kısa süre önce Müslümanların "Beyaz oy" kullanmasını engelleyen bir karara imza atmıştır. Hem sivil kanadın hem de militer gücün Müslüman'ların yaşam koşullarının iyileştirilmesi ile ilgili kararlara destek vermediği açıktır. Bölge üzerinde etkili olmak isteyen komşu ve uluslar arası güçlerin uzun bir sahil şeridini kullanan Arakan ile ilgili militer ve sivil kanata yaptığı baskının mahiyeti ise tam bilinmemektedir. Ancak, Arakan ile ilgili bilinenler de az değildir. Kıyaya paralel uzayıp giden Arakan eyaletinin cazibesi, Asya kara kıtasının denize açılan stratejik öneme sahip yerlerinden biri olduğu gibi yer altı ve yer üstü kaynaklarıyla zengin enerji kaynaklarıyla yakından ilgilidir.

3.3.4. Ağustos 2017 olayları

Sistemik etnik temizlikle ilgili 1990'lardan itibaren başlayan iddialar iki binli yıllarda komşu ülkelere sığınma, köy yakma, tecavüzlerin ve her türlü şiddetin artması ile birlikte Arakan'lı Müslümanlar uluslar arası kamuoyunun dikkatini çekmeye başlamıştır. İki binli yıllarda başlamış göçler Ağustos 2017 tarihinden itibaren ise küçük gruplar halinde olmaktan çıkmış ve kitlevi hale dönüşmüştür. Bir milyon civarında Müslüman, Bangladeş sınırında mülteci kamplarına gitmek zorunda bırakılmıştır. Devlet ve ordu destekli terör, Budist unsurlar ile Müslümanlar arasında bir sorun varmış izlenimi vermeye çalışsalar da asıl sorun; devlet ve bölgede nüfuz savaşı veren uluslararası güç odaklarıdır.

3.4. Mültecilerin Durumu

3.4.1. Kamplar

Aradan bir yıl geçmesine rağmen Arakan'lı mülteciler hayatta kalabilmek için insani yardımlara muhtaçtır. Korunma, barınma, sağlık, yiyecek, su ve sanitasyon konularını da kapsayan tüm alanlardaki hizmetler halen kabul edilebilir uluslararası standartların altındadır. Oyuncak kullanımı, park ve oyun alanları elbise ve diğer malzemelerin azlığı göze çarpmaktadır. Para kullanımı sınırlıdır. Yardımlar genelde nakdi olmayıp aynidir; mal ve hizmetler şeklindedir. Eğitimde defter ve kitap yerine kara tahtaların üzerine tebeşirle yapılmaktadır. Su kaynakları sık aralıklar ile 27 kamp bölgesine inşa edilmiştir. Ancak içilebilecek su tedariki, sınırlı tanklar marifetiyle yapılabilmektedir. BM raporuna (2018) göre halen kritik ihtiyaçlar olmasına rağmen 25 Ağustos 2018 itibari ile ihtiyaçların ancak % 34 kadar bir kısmı ya da rakam vermek gerekirse 319 milyon Doları karşılanabilmiştir. Cox's Bazar'daki mülteci kamplarındaki ihtiyaçların

karşılanabilmesi için 951 Milyon Dolara ihtiyaç vardır (UN, 2018). Kamplarda kalan bir mülteci insani yardımların yetersizliğini şu sözlerle ifade etmiştir:

Yardımlar yetersiz ve nakit şeklinde yapılmamaktadır. Mülteciler balık, sebze ve diğer yiyecekleri satın alamamaktadır. Ayrıca sağlık ve eğitim alanında da sunulan hizmetler yetersizdir. Mültecilere uygun şartlarda bu hizmetler sağlanamamaktadır. Yardımlar ihtiyaç duyulan malzemeler şeklinde ya da nakit şeklinde yapılmamaktadır. Bunu kamplara gelerseniz görürsünüz. Eğer gelerseniz çok sayıda uluslar arası ve yerel STK'nın sadece resim çekirmek için sahada olduğunu görürsünüz!

3.4.2. Bölgeye insani yardım için gelen STK'lar ile ilgili alandaki sorunlar

3.4.2.1. İzin ve vize sorunu

Hükümet turist vizesiyle gelen STK mensuplarını sınır kamplarında istememektedir. Onun yerine ilgili birimlerle temasa geçerek kamplardaki hareketliliği denetlemek istemektedir. STK'lar ise; Bangladeş'teki oluşacak bürokrasiye takılmamak ve kayıt altına girmek için sahada hızlı hareket imkanı sağlayan turist vizesini daha avantajlı bulmaktadır. Örneğin, yanlarında bölge ile ilgili kendi ülkelerinde kamuoyu oluşturmak ve bağışçalarına durumu nakletmek üzere getirdikleri kişi, grup ya da İHH gönüllülerine kamp alanlarında tişört ve yelek giydirerek dağıtım bölgelerinde yardım faaliyetlerine dahil etmektedir. Yardımların devamlılığı biraz da bu tanıtım ve güvene bağlıdır. Kamplarda İHH'nın kurduğu yetimhane, sağlık vs hizmetleri aksatmadan devam etmektedir. STK'ların resmi kuruluşlara göre en büyük avantajları da hızlarından kaynaklanmaktadır. Anında sahada müdahalelerini sağlayan unsurlardan biri de kurallara tam bağlı kalmamalarıdır. Ancak yine de mülteciler açısından STK'ların çalışmaları ile ilgili sorunlar da mevcuttur. Bir mülteci bu sorunları şu cümlelerle dile getirmiştir:

Yardımlarda uluslar arası STK'lar, yerel STK'lar ile işbirliği yapmaktadır. Ancak yine de büyük problemler mevcuttur. Yardımların dağıtımında sistemik bir yaklaşımı yoktur ve acil ihtiyaç taleplerine cevap verememektedirler. Bu da bütçelerini boşa boşuna harcadıklarını gösterir. Bu durum Rohingya'luların takdir ettiği bir durum değildir. Ayrıca yardım dağıtımını Rohingya'lı eğitilmiş kişiler arasından seçilenlerle yapılmakta bu da diğerlerine ayrımcılık yapılmasına neden olmaktadır.

3.4.2.2. STK ekonomisi

STK'lar alış verişlerini büyük oranda Bangladeş'ten karşılamaktadır. Bu durum, yeni bir sektörün, yani mültecilere yardım eden STK'lardan doğan yeni bir ekonominin oluşması demektir. STK'ların ihtiyaç duyduğu mal, yiyecek vs ihtiyaçlar pahalı bir şekilde satmaya çalışan ve karaborsacılığa yönelen bir yapının ekonomik sistemle bütünleşmesidir. Aynı yapı, Bangladeş Hükümet'i için de bir tehdit oluşturmaktadır. Bu sektörden para kazananlar ile kazanamayanlar arasında giderek açılan hayat stili ve yaşam şansları kriterlerinin ülkenin sosyal,

siyasal ve ekonomik düzeni açısından tehditler. Malların stoklanması ve piyasaya ihtiyacı olduğunda pahalıya verilmesi enflasyonist politikaları gündeme getirmektedir.

3.4.2.3. Gizli işsizliği teşvik

Mültecilerle ilgili kampların ne kadar varlığını sürdüreceği belirsizdir. Mülteci sorunu çözüldüğünde STK ekonomisi de yavaşlayacak ve doğrudan işsiz sayısını artıracaktır. İstikrarsızlığı pekiştirecek ve sürdürülebilirliği tartışmalı bir STK ekonomisinden doğan iş imkanları giderek daralmaktadır. Cox'sBazar'da bölgede faaliyet gösteren STK'larda çalışmış ve nitelik kazanmış, bölge dillerini bilen insanların ellerindeki CV'leri ulaştırarak İHH gibi STK'lara iş başvurusu yapmaktadır. Uzun vadede mülteci ekonomisinden geçinen sınır insanının kampların tedavülünden kalmasıyla işsiz kalma ihtimali yüksektir.

3.4.2.4. Misyonerlik ve ideolojik yapılanmalar

BAE, Suudi Arabistan ve diğer Körfez ülkeleriyle birlikte Batı'dan gelen STK'ların para sorunları yoktur. Büyük oranda STK'lar kendi anlayışlarına göre insan yetiştirmektedir. Dolayısıyla STK'lar nitelikli ebeveynlerden daha çok yetimlerin sosyalleşmeleri üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bangladeş hükümeti anne ve babalarının ikisinin birden öldüğü durumlarda çocukların STK'lara verilmesine karşıdır; çünkü insan kaçakçılığı ile organ kaçakçılığı için kampların dışına çıkarılmasından endişe etmektedir. Ebeveynlerden ikisi de ölü olduğu halde yanlış beyan vererek yetimlere bakan STK'lar da vardır. Bazı STK'lar yardımları misyonerlik faaliyeti ile ilişkilendirmekte ve kendi inançlarından olanlara ya da din değiştirerek kendi dinlerine geçene daha fazla yardım sağlamaktadır. Bir mülteci bu durumu şöyle ifade etmiştir:

Burada son zamanlarda Hıristiyanlığa geçen birkaç kişi oldu. Bunun sebebi bu kişilerin açgözlülüğüdür çünkü Hıristiyanlığa geçenlere daha fazla yardım sağlanmaktadır.

3.4.2.5. Bangladeş politikaları ve STK faaliyetlerinin sınırlandırılması

Göç zinciri içindeki transit ülkelerdeki reflekslerin bir benzeri Bangladeş'te de vardır; Transit ülkelerin karakteristik niteliği göçün sorumluluğunu üstlenmemek, işbirliği yapamamak ve mültecilerin kalıcı hale gelmelerine karşı çıkmaktır. Bu nedenle Bangladeş Hükümeti; kamplarda STK'ların yaptığı yardımların gündelik ihtiyaçlardan oluşan yiyecek, ısınma, barınma ve sağlık hizmetleri ile sınırlandırmaktadır. Bangladeş kamp kuralları ile STK'ların yaptıklarının uyumlu olması istenmektedir. Bu da mültecilerin ihtiyaçlarının karşılanmasını kısıtlamakta hatta bazı durumlarda engellemektedir. Bir mülteci bu durumu şu sözlerle ifade etmiştir:

Bangladeş hükümeti, Rohingya'lılara güvenmemektedir o nedenle kamplarda nakit yardımı yapılmasını yasaklamıştır. Aynı zamanda Bangladeş hükümeti kamplarda yaşayanlara tüm haklarını vermek istememektedir o nedenle kısıtlamalar getirmektedir. Nakit yardımı yapılmaması da mültecilerin ihtiyaçları olan

tüketim mallarına tam olarak erişememesine neden olmaktadır.

3.4.2.6. İstihbarat ve casus STK'lar,

Bölgenin jeo-ekonomik ve jeo-stratejik öneminden dolayı bölgeye askeri ve ekonomik olarak girmesine müsaade edilmeyen uluslararası güçler, kurdukları STK'lar üzerinden meşruluk sorununu aşmakta ve faaliyetlerini etkin bir şekilde sürdürmektedir. Hükümet'i kızdıran ve bazı STK'ları şüpheli birer organizasyona dönüştüren hatta bazılarının faaliyetlerinin durdurulmasının altında benzer endişeler yatmaktadır. Bu endişeler; ülke bütünlüğünü aşındıracak ve zarar verecek faaliyetlerle ilgilidir. Kamplardaki mültecilerin misafirlik sürelerinin uzaması tepkisel milliyetçilik ve diğer ekstrem/marjinal akımları gündeme getirmektedir. Ekonomik ve diğer yoksunlukların yaşandığı bir ülkede mülteci sorunu; kitlevi isyanları ve muhalefeti teşvik edeceği bahanesiyle Bangladeş Hükümet'i tarafından tasvip edilmemektedir.

3.5. Uluslararası Bir İnsani Yardım Kuruluşu Olarak İHH

İlk defa İHH, 1990'ların başlarından itibaren Bosna Savaşı sırasında uluslararası arenada görünmüştür. Ancak, ilk İHH faaliyeti yardım alanında değildir. İHH başkanı Bülent Yıldırım'ın 27-28 Ekim 2018 tarihli Kızılcahamam İHH İl İstişare toplantılarında ifade ettiği üzere İlk faaliyetler Almanya'da iki Müslüman gencin Almanya'daki Müslüman'ların sabah namazına kaldırmak için kapı zillerini çalma şeklinde başlamış ve daha sonra yardım faaliyetlerine kadar genişlemiş ve yaygınlaşmıştır (Yıldırım,2018). Gönüllü faaliyetlerle başlayıp, 1995 yılında kurumsallaşan çalışmalarla kısa sürede din ve mezhep farkı gözetmeksizin dünyanın beş kıtasında ve 135 ülkesindeki bölgelere yayılmıştır. Türkiye'den dünyaya yayılmış bir hayır köprüsü olarak bilinmektedir. Bu haliyle hem ulusal hem de uluslararası yardım faaliyetlerini bir arada götüren bir STK'dır. Değişmeyen değerlerin yaşatılmasından savaş ve afet bölgelerine; temel hak ve hürriyetlerin ihlalinden yetimlerin eğitime kadar her alanda yardıma muhtaç duruma düşmüş toplumların kişi ve kuruluşlarını güçlendirmeyi kendine şiar edinmiştir. Bülent Yıldırım, Türkiye'de özel bir kanalda İHH ile ilgili net bilgiler vermektedir: "(...) ben öldükten sonra bu ümmete bir hediye bırakmak istiyorum; o da nedir biliyor musunuz? İHH, bağımsız bir teşkilat olarak inananlar adına yardım ettiği yerlerin de dinini, mezhebinin, meşrebini gözetmeden sadece masumiyet/mazlumiyetini gözeterek yardım yapan bir kuruluş olmasıdır. Hiç bir istihbarat örgütünün yönlendirilmesi değildir; Türkiye'de dahil olmak üzere. Bu sadece halkın sivil bir hareketidir, diye gelecek nesillerimize bir örnek bir hediye bırakmak için gayret eden bir topluluğuz. Onun için herkes bu konuda çok rahat olsun (...) İHH'nın iradesi ve idaresi İHH yönetim kuruludur. Biz kendi yönetim kurulumuz olarak kararımızı veririz. Bize destek verenlerin adına dünyanın her tarafına gideriz. Hiçbir yerin yönlendirmesiyle de hareket etmeyiz (...) bize atılan iftiralar zaten gerçekçi olsaydı şu ana kadar; onlarca kez bu İHH ortadan kaybolmuştu" demektedir (Yıldırım, 2016).

İHH'nın Arakan ilgisi ise, 1990'ların başına kadar geri gitmektedir.. Kurban kesim vs ile bölge insanına erken bir

dönemde ulaşılmıştır. Günümüzde de mülteci olarak Arakan eyaletinde kalan Müslümanlar ve artık mülteci durumunda olan Bangladeş sınırındaki kamplardaki yaşayan insanların her türlü sorunlarıyla ilgilenmektedir.

3.5.1. İHH ve Cox'sBazartecrübesi sahadaki durum

İHH, Bangladeş'teki mültecilerle ilgili kamuoyu oluşturmak ve etkili olmakta zorlanmamaktadır. İlişkileri üzerinden etkili bir şekilde yardımlarını paydaş kuruluş Small Kindness Bangladeş³ gibi sicili düzgün kuruluşlarla çalışmaktadır. Kısaltmalarda paydaş STK; "SKB"yı logolarında da kullanmaktadır. Bangladeş Hükümeti'nin Ağustos 2017 sürecinde 700.000 civarında yeni kitlesel göç ile gelen mültecileri kendi nüfusuna dahil etmesi zordur. Bangladeş Hükümeti, fakir bir ülkedir. Bu nedenle çok sorunlu STK'lar dışında geri kalanlarla uzlaşma yoluna gitmiştir. Arakanlı Müslüman'ların toplam sayısı milyonu geçmiştir. Bu mülteci nüfus Cox'sBazar sınırında kurulan 27 kamp bölgesine ayrılmıştır. Her kamptan sorumlu konfederasyon şeklinde birlikte kampın ihtiyaçlarını karşılayan RRRC⁴ ile uyumlu uluslararası STK'lar vardır.

3.5.2. İHH yardımları-katılımlı gözlem

İHH, Arakan'lı mültecileri tekrardan güçlendirmeye yönelik kamplardaki kısıtlı imkanları verimli şekilde kullanmaktadır. Eğitim, fiziki şartların düzeltilmesi, kayıp aile ve fertlerinin bir araya getirilmesi, aile yaşantısının bozulmaması ve mahremiyetin sağlanması yönelik gönüllü hizmetleri sürdürmektedir. İHH'nın STK olarak; Bangladeş kamplarındaki Müslüman'ları desteklemesi ve gidilen bölgelerdeki paydaş STK'ların yine Müslüman'lardan oluşması gereksiz para, zaman israfına mani olmaktadır. İHH'nın gittiği bölgelerde Müslüman toplumu kurduğu türdeş ve gönüllü ilişkiler, birkaç günlük ve sürekli yardım faaliyetlerinde hedefe ulaşmadaki aksaklıkları ortadan kaldırmaktadır. İHH'nın bölgede kurduğu organik bağlar diğer uluslar arası devlet kuruluşları ve uluslar arası STK'lara göre daha büyük avantajlar sağlamaktadır. Bir örnek vermek gerekirse; İHH kafilesinin Bangladeş'te yaptığı alışverişlerin de gidilecek yer ve alınacak gıda malzemelerinde paydaş kuruluşun büyük faydası gözlemlenmiştir. Kamplar için yapılan büyük alımlarda ve yardımlarda katkı daha da büyüktür.

Foto 2. İHH yardım merkezlerinden biri

³SKB: Küçük Nezaket ya da Küçük Yardımseverlik-Bangladeş

⁴Rohingalıların Geri(ye) Dönüş Komitesi: Türkiye'deki Göç İdaresi ile eşleştirilebilir.

Mültecilerin şartlarını iyileştirebilmek için Ordu, RRRC ve diğer yerli kurumlarla hızlı müdahaleye imkan verecek işbirliğine gitmektedir. Kampların düzenine katkı sağlamaktadır. İHH, beş bölgede insani yardım (Jamtoli, Moynarghuna, Balukkahli, Ghundum, Hakimpar), çalışmasını sürekli yapmaktadır. Şimdilerde isimlerin yerine kamp numaraları verilmiştir. İHH yardım çalışmaları ayda 100 bin civarında insana tekabül etmektedir (Foto 3).

Foto 3. Yardımlar Bangladeş ordusu kontrolünde yapılmaktadır.

Yeşil-beyaz renkli yelekler ve tişörtler (İHH logosu ve renkleri) ile gelen insanları dağıtım yapılan bölgeler iyi tanınmaktadır. İHH gönüllülerinin gittiği yerleri bir gölge gibi çoluk çocuk, genç, yetişkin de takip etmekte ve yetim kamp girişinden çıkışına kadar peşlerini bırakmamaktadır. Beş bölgede iyi tanınan İHH; mülteci kamplardaki kötü koşulları iyileştirmek için bağışçılarının talebini dikkate alarak nakdi yardımları elden ve dolaylı yollardan da dağıtabilmektedir. Normalde kayıt dışı ve elden para yardımı yapmak yasaklanmıştır. Kampların dengesini bozmamak için yardımlar paydaş kuruluşlar üzerinden yapılmaktadır. İHH'nın evleri, yetimhaneleri ve etkin oldukları bölgelerdeki insanların bakımı görece diğer bölgelere göre iyi durumdadır (Foto 4). Evler, dayanıklı dış cephe, yüksek zemin ve korunaklı çatı sistemleriyle sıcak, soğuk ve yağışlı havalardan etkilenmeyecek şekilde düzenlenmiştir.

Foto 4. İHH tarafından yapılan bambu evler.

Kamplardaki eğitimler; masa ve sıralarda değil, ellerindeki yüzeyi siyah renkteki tahtaların üzerinde tebeşir kullanarak yapılabilmektedir. Yetimlerin eğitim merkezleri, için tabandan 1.5 m yüksekliğe kadar brandalarla kapatılmıştır (Foto 5). Geriye kalan kısım ise, bambu çitlerinden

yapılan kafeslerle yükseltilmiştir. Dağıtılan hediyeleri ve hareketliliği takip etmek üzere İHH yetim okullarının çevresini burada eğitim almayan çocuklar da kuşatmaktadır. İHH'nın sorumluluk alanı dışında kalan yetimler de dağıtımları seyretmektedir. Sorumluluk alanı dışındaki yetimlere de hediyelerden verildiği takdirde daha çok insan yetim okulunun etrafında toplanmaktadır. Bu durum, kampın düzeni açısından istenmeyen durumlar arasındadır. Ayrıca, yetim okullarındaki öğretmenler ile medresedeki muallimlerin ve belletmenlerin ücretleri de İHH tarafından karşılanmaktadır.

Foto 5. İHH'nın çocuk bakım evleri.

Kamplardaki su kaynakları yeterlidir ve mülteci yerleşimlerine çok yakın mesafede su deposu vs kurulmuştur. Emme basma tulumbalar çok sık aralıklarla inşa edilmiştir. Çamaşır ve temizlik el tulumbaları vasıtasıyla yapılmaktadır. Ayrıca bölgede etkili STK'ların gücüne göre tuvalet ve yıkanma yerleri de bazı bölgelerde görülebilmektedir. İHH, kendi sorumluluk alanlarındaki mülteci barınaklarına müşterek hizmetleri (tuvalet, yıkanma yeri vs) götürmektedir.

Çocuklar, çıplak ayakları ile kamp alanında dolaşmaktadır; küçük çocuklar çoğunlukla elbisesiz ya da yarı bedenlerine kadar çıplaktır. Oyun ve oyuncak kültürü yetim okulları dışında ev ve barınaklarda neredeyse hiç bulunmamaktadır. Kamplardaki su birikintilerinin üzerindeki çatlak ve yarım plastik bidonlar oyuncak gibi yüzdürülmektedir. İplerin ucuna bağlanmış kağıt ya da plastik torbalar gökyüzünde uçurtma gibi uçurulmaktadır.

Kamplardaki insanlar her şeye muhtaçtır. SES'leri düşüktür; ama işe ve diğer dağıtım noktalarında karşılaştığımız insanlar yüzlerinde hürmet ve minnet duygusunu hâlâ muhafaza edilmektedir. İnsani ve kadim medeniyet değerlerini başlarına gelen bunca felakete rağmen kaybetmemişlerdir. Saatlerce bekledikleri dağıtım kuyruklarında aç olduklarını ve kişisel memnuniyetsizliklerini dile getirdiklerinde askerler sert bir şekilde devreye girmektedir: Kamptaki diğer mültecilere kötü örnek olmaması için rutinin dışındaki taleplere anında asker müdahil olmaktadır. Dağıtımlar sırasında battaniye, eşarp, giysi vs dağıtımı sırasında verilenleri beğenmeyerek ilave yiyecek isteyen mültecilere ve nahoş durumlara az da olsa rastlanmaktadır. Erzak çuvalları, yetişkinlerin tek başına uzak mesafelere taşıyabileceği ağırlıklar değildir. Erzak çuvallarını taşıyanlar arasında küçük ya da yaşça büyük insanlara da sıkça rastlanmaktadır. Mülteci kamplarında yaralı, sakat yetişkinlerin ihtiyaçlarını aile

içerisinden daha iyi durumdaki kız ve erkek çocukları ile yaşlılar karşılanmaktadır.

Dağıtımlar, hanedeki insan sayısına göre önceden dağıtılmış biletlerle sağlanmaktadır. Bir nevi para ya da karne yerine geçmektedir. Bir bilet ile bir çuvalın içine konulmuş yardım malzemeleri alınmaktadır. Dağıtım için gelen mülteciler, saatler öncesinden sıraya girip güneşin altında ve ayakta uzun süre bekletilmektedir. Erzak çuvalında; pirinç, patates, tuz, kırmızı mercimek, ½ yağ, kuru soğan, kırmızı biber bulunmaktadır (Tablo 1.). Bunların dışında özel bir şey istenirse bakkala benzeyen ve ücret ödeyerek alış veriş yapılan mekanlar da mevcuttur. İHH adına Bangladeş Cox's Bazar'da Aralık 2017- Haziran 2018 tarihleri arasında saha koordinatörü olarak bölgede bulunan Muaz Özaslan'dan edindiğimiz bilgiye göre; kamp bölgelerinde 100-110 haneden ve askerle birlikte dağıtımlardan sorumlu MAZI'lar⁵ vardır (Özaslan,2018). Ancak asıl kampın saygın isimleri ve liderleri alimlerdir. Onların ilgilendiği insanlar sayesinde kötü şartlara katlanmak kolaylaşmaktadır.

Tablo 1. İHH'nın Bölgeye Yardımları (Ağustos, 2017-Kasım 2018).

).

Gıda	Sağlık ve Hijyen	Barınma ve Gıda Dışı Yardım	Koruma
136.699 gıda paketi	113 yüzeysel kuyu	7.432 barınak (Bambu vs) ve 5.795 Güneş enerji paneli : Elektrik vs	5.336 aileye nakdi yardım
111.550 kişiye sıcak yemek	10 derin su kuyusu	25.000 şemsiye	5 çocuk rehabilite merkezi
18.484 aileye pişirilmiş et	109.750 kişiye sağlık taraması	14.750 cibinlik	678 yetim çocuğa aylık maddi destek
3.750 bebek mama paketi	29.770 hijyen paketi	19.385 battaniye	aileye
	305 banyo ve tuvalet	12.866 kıyafet	aileye
		10.783 mutfak malzemesi	aileye
		16.365 tente	aileye
		12.540 hasır	aileye

(Kaynak: İHH Yayınlar ve Web Birimi, 2018).

Mazi⁵ :Muhtar gibi hareket eden sorumlu olduğu hanelerin (100-110 aile/ev) eksiklerinin tespitini sağlayan ve dağıtım listelerini hazırlayan hükümetçe mülteci kamplarında yetkilendirilmiş kişilere verilen özel ad /statü)

4. Sonuç

Çalışmamızda Bangladeş Cox'sBazar'daki mülteci kampları ve burada faaliyet gösteren İHH mercek altına alınmıştır. İHH, hem ulusal ve hem de uluslar arası özellikleriyle hareket edebilen Müslüman'lardan mürekkep bir STK'dır. Ancak, insani yardımlar yalnızca bir kesimden insanla sınırlı tutulmamaktadır. İnsanlığın ayaklar altına alındığı her yerde varlık gösteren bir STK'dır. Bu STK, Türkiye Cumhuriyeti hükümetinden bağımsız çalışmanın avantajını kullanmaktadır. Resmi yardım almaması otonom yapısının muhafazasını kolaylaştırmaktadır. Çok farklı coğrafyalarda profesyonelliği ve amatörlüğü eş zamanlı birbirine karıştırmadan kullanabilen bir STK haline gelmeleri, başka STK'lara emsal oluşturabilir. Yardım ve dayanışmada amatörlüğü öncelerken, buna aracılık eden unsurları (uzman çalıştırma, teknolojiyi etkili kullanma, saha tecrübesi için devamlı paydaş STK'larla işbirliği vs) profesyonel bir şekilde günün imkanlarından istifade etmekte ve ulusal/uluslar arası STK'cılığın geldiği düzeyi kendi alt yapısına uyarlamaktadır. İnsan hak ve hürriyetleri ile insani yardımlar hususunda ideolojik referanslardan beslenmemektedir. Diğer STK'lar ve devlet kuruluşları gibi genel değil, aksine salt kendi sahada gördüğü sorunlarla ilgili proje üretmekte çalışmalarını gittiği coğrafyanın ihtiyaçlarıyla sınırlandırmaktadır. Bu sayede yapılan yardımların miktarı ne kadar küçük olursa olsun tesir ettiği alan genişlemektedir.

Yerel paydaş kuruluşlar her bölgede titizlikle ve sabıkasız STK'lardan seçilmektedir. Bütün iyi niyete rağmen yardımları engelleyen bir dizi iç ve dış faktör mevcuttur. Başta gelen faktör Bangladeş'in içerisinde bulunduğu ekonomik, siyasi ve sosyal buhrandır. Bu durum muhalefetle; komşu devletlerle; bölgeye gelen STK'larla; Arakan'lı Mülteci Müslüman'larla ilişkilerini istikrarsızlaştıracak adımlar atmalarına neden olmaktadır. Burada STK'lar mültecilerin *varolma* sorunlarını yoluna koyduktan sonra *yaşamaya* ilişkin adımların da atılmasına vesile olduğundan STK'larla ilgili devlet stratejileri bazen mesafeli bazen de yakın dayanışma şeklindedir. Hükümetin STK'lara bakışı Ağustos 2017'deki büyük mülteci akımından sonra biraz değişmiştir. Hükümet, milli politikalarına göre (mülteci sayısı ve yardımları kendi isteğine göre yeniden şekillendirme vs) yeniden ilişkilerini düzenleyerek STK'ları yanında tutmanın bir yolunu bulmuştur. Yardım edilenler, yardım eden STK'ların köken ve amaçlarına göre tavır geliştirmektedir. Kamplarda Müslüman kökenli STK'lara karşı geniş bir teveccüh mevcuttur. Kampta tecavüz, kavga vs olaylara bu tipolojideki STK'lar karışmamaktadır. Az da olsa raporlara yansıyan olaylar yabancı devlet kuruluşları ve STK'ları ile kamptaki mülteciler ve mültecilerin kendi arasında yaşanmaktadır.

Bazı STK'ların yardım çabaları görünür değildir. İHH gibi daha sınırlı bütçelerle hareket eden STK'lar çeyrek yüzyıllık Myanmar ile ilgili yaptıklarına, tecrübelerine ve kurduğu ilişkilerle diğer STK'larla aynı kulvarda tam kapasite hareket etmektedir. Avantajları sahayı mülteci akımları başlamadan önce de biliyor olmalarıdır. Bölge tecrübesi olmayan Müslüman devletler İHH gibi kuruluşlarla çalışmaktadır. Yardımların kullanılması ve

aktarımı İHH üzerinden olurken, yardımı yapan ülkeler kendi isimleriyle

gözüktüklerinden İHH'nın alanda kullandığı bütçeler büyük olmasına rağmen kağıt üzerinde farklı gözükmektedir. Örneğin, Suudi kökenli Selman Vakfı Suriye'deki insani yardım için Mayıs 2018 yılında 4 Milyon \$ bir antlaşmayı İHH ile yapmıştır. Saha tecrübesi ve güven vermesi gibi kriterler büyük ve küçük bağışçılar için aynı derecede önemlidir. Bugün Bangladeş Hükümeti'nin STK'lar ile ilgili en büyük çatışması mültecilerin bölgede kalıcı olmalarına yönelik politikalarıdır. Rohingya'ların Geri Dönüş Komitesi (RRRC), yapılan yardımların gündelik ihtiyaçlara yönelik olmasında ısrarcıdır. RRRC, kalıcı politikalara; meslek edinme, yüksek öğrenim, Bangladeş'te çalışma vs gibi konulara ise mesafelidir.

Kaynakça

- Aall, P. (2000). NGOs, Conflict Management and Peacekeeping. *International Peacekeeping*, 7(1), 121-141.
- Akhter, M., Uddin, S. M. N., Rafa, N., Hridi, S. M., Staddon, C., & Powell, W. (2020). Drinking Water Security Challenges in Rohingya Refugee Camps of Cox's Bazar, Bangladesh. *Sustainability*, 12(18), 1-26.
- Al Jazeera Turk, (2012). Bangladeş'ten STK'lara yardım yasağı www.aljazeera.com.tr (2.8.2012 Bangladeş'ten STK'lara yardım yasağı/Al Jazeera Turk www.aljazeera.com.tr).
- Alger, C. F. (1999). Strengthening Relations Between NGOs and the UN System: Towards a Research Agenda. *Global Society*, 13(4), 393-409.
- Baitenmann, H. (1990). NGOs and the Afghan War: The Politicization of Humanitarian Aid. *Third World Quarterly*, 12(1), 62-85.
- Bhatia, A., Mahmud, A., Fuller, A., Shin, R., Rahman, A., Shatil, T., ... & Balsari, S. (2018). The Rohingya in Cox's Bazar: whenthestatelessseekrefuge. *Healthandhumanrights*, 20(2), 105.
- Bilgesam, (2018). <http://www.bilgesam.org>. 05.12.2018 tarihinde erişildi.
- Bulley, D. (2014). Inside the tent: Community and government in refugee camps. *Security Dialogue*, 45(1), 63-80.
- Byman, D. (2001). Uncertain Partners: NGOs and the Military. *Survival*, 43(2), 97-114.
- Çebi, E. (2017). Arakan Raporu: Tarihi Süreç, İç Dinamikler ve Uluslararası Aktörle, İnsamer Yayınları Araştırma: 48, İstanbul.
- Çete, B. (2018). İHH Bölge Koordinatörü, Kişisel Görüşme.
- Cooley, A., & Ron, J. (2002). The NGO Scramble: Organizational Insecurity and the Political

- Economy of Transnational Action. International Security, 27(1), 5-39.
- Durmuş, M.,Y. (2015). Çin'in Myanmar Stratejisi ve ABD, www.bilgesam.com, BİLGESAM Analiz, Doğu Asya Pasifik, No:1262, İstanbul: BİLGESAM, 2-3.
- Farzana, K. F. (2016). Voices of the Burmese Rohingya refugees: Everyday politics of survival in refugee camps in Bangladesh. *Journal of Social Science and Humanities*, 24(1), 131-150.
- Fitzduff, M., & Church, C. (Eds.). (2004). NGOs at the Table: Strategies for Influencing Policies in Areas of Conflict. Rowman & Littlefield.
- İHH, (2018). Yayınlar ve Web Birimi, İstanbul.
- Islam, M. M., & Yunus, M. Y. (2020). Rohingya refugees at high risk of COVID-19 in Bangladesh. *The Lancet Global Health*, 8(8), e993-e994.
- Kamal, A. H., Huda, M., Dell, C., Hossain, S., & Ahmed, S. (2020). Translational strategies to control and prevent spread of COVID-19 in the Rohingya refugee camps in Bangladesh. *Global Biosecurity*, 1(4).
- Kim, J. (2010). A Study of the Roles of NGOs for North Korean Refugees' Human Rights. *Journal of Immigrant & Refugee Studies*, 8(1), 76-90.
- Kjaerum, M., Slavensky, K., & Slumstrup, F. (Eds.). (1993). NGOs and Refugees: Reflections at the Turn of the Century. Forlaget SOCPOL.
- Lischer, S. K. (2005). *Dangerous sanctuaries: Refugee camps, civil war, and the dilemmas of humanitarian aid*. Cornell University Press.
- Natsios, A. S. (1995). NGOs and the UN System in Complex Humanitarian Emergencies: Conflict or Cooperation?. *Third World Quarterly*, 16(3), 405-420.
- Osa, Y. (2003). The Role of Japanese NGOs in The Pursuit Of Human Security: Limits And Possibilities in The Field Of Refugees. In Japan Forum (Vol. 15, No. 2, Pp. 251-265). Taylor & Francis.
- Özaslan, M., M. (2018). İHH Bangladeş Saha Koordinatörü, Kişisel Görüşme.
- Peteet, J. M., & Peteet, J. (2005). *Landscape of hope and despair: Palestinian refugee camps*. University of Pennsylvania Press.
- Rahman, M. R., & Islam, K. (2019). Massive diphtheria outbreak among Rohingya refugees: lessons learnt. *Journal of Travel Medicine*, 26(1), 122.
- Reimann, K. D. (2006). A View from the Top: International Politics, Norms and the Worldwide Growth of NGOs. *International Studies Quarterly*, 50(1), 45-67.
- Shahabuddin, A. S. M., B. Sharkey, A., Jackson, D., Rutter, P., Hasman, A., & Sarker, M. (2020). Carrying out embedded implementation research in humanitarian settings: A qualitative study in Cox's Bazar, Bangladesh. *PLoS Medicine*, 17(7), e1003148.
- Slim, H. (2002). Claiming a Humanitarian Imperative: NGOs and the Cultivation of Humanitarian Duty. *Refugee Survey Quarterly*, 21(3), 113-125.
- Storey, A. (1997). Non-Neutral Humanitarianism: NGOs and The Rwanda Crisis. *Development in Practice*, 7(4), 384-394.
- Truelove, S., Abraham, O., Altare, C., Lauer, S. A., Grantz, K. H., Azman, A. S., & Spiegel, P. (2020). The potential impact of COVID-19 in refugee camps in Bangladesh and beyond: a modeling study. *PLoS Medicine*, 17(6), e1003144.
- UN. (2018). <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents>. 18.10.2018 tarihinde erişildi.
- Yıldırım, B. (2016). Arafta Sorular, Ülke TV, 17.04.2016.
- Yıldırım, B. (2018). 27-28 Ekim Kızılcahamam İHH İl İstişare Toplantısı, Ankara
- Zetter, R. (1996). Indigenous NGOs and Refugee Assistance. *Development in Practice*, 6(1), 37-49.

Extended Abstract

1. Introduction

One of the most important issues on the world agenda is the forcibly displaced refugees by any means. Millions of these refugees are forced to live in refugee camps that are far from their homeland, without basic food and health conditions, often with incomplete infrastructure, be it because of wars, political instability, ethnic disputes or other reasons (Natsios, 1995 ; Aall, 2000). In these refugee camps, where most of the basic living needs are not provided, food, health and safety are the main concerns and the elimination of these concerns is left to the efforts of the United Nations (UN), governments of different countries and international NGOs (Zetter, 1996; Alger, 1999; Slim, 2002). Often, these efforts cannot be coordinated well for different reasons and refugees may be deprived of even the most basic needs (Byman, 2001; Fitzduff and Church, 2004). For this reason, the general situation of refugees and the problems in refugee camps and dealing with possible solutions to these problems are increasingly being the subject of academic studies (Bulley, 2014).

Although important steps have been taken in the international arena to solve refugee problems, millions of refugees in different parts of the world are still trying to survive without their most basic vital needs (Crisp and Jacobsen, 1998; Lischer, 2005; Peteet and Peteet, 2005). Despite all good intentions, international NGOs remain in the shadow of the international political order and power relations, and consequently, the humanitarian aid that needs to be delivered to the refugees can never be in sufficient amounts and at the desired place (Cooley and Ron, 2002; Reimann, 2006; Kjaerum, Slavensky and Slumstrup, 1993).

This study aims to evaluate the migration and aid efforts in refugee camps through the aid efforts of the Humanitarian Relief Foundation (IHH), an international NGO, to refugees who were forced to leave Myanmar and live in the refugee camps in Bangladesh, Cox's Bazar.

2 Research Questions and Method

Despite all the measures taken, the number of international refugees is increasing day by day. Thus refugee issues are among the important issues on the NGO's agenda. However, for various reasons, NGOs are far from solving these problems. This situation has been previously demonstrated by case studies in different countries and in the context of international NGOs of certain countries (Baitenmann, 1990; Storey, 1997; Osa, 2003; Kim, 2010). Numerous refugee camps have been established in Cox's Bazar, and the activities of the UN, governments of different countries, local and international NGOs are in question in these refugee camps. However, humanitarian aid is affected by international political relations and processes and Cox's Bazar is not exempt from this situation (Farzana, 2016). Therefore, this study aims to answer the following questions:

1. How do international relations and power balances affect humanitarian activities?
2. What are the activities of the IHH in Cox's Bazar between Myanmar and Bangladesh?
3. What are the factors that ease humanitarian aid or facilitate it?
4. What lessons can be learned from IHH's experience in Cox's Bazar to increase the efficiency of aid activities?
5. How do refugees evaluate the humanitarian aid activities of international NGOs?

In order to answer these questions the situation of refugees who fled from Arakan of Myanmar to Cox Bazar in Bangladesh and the activities of IHH, an international NGO originating from Turkey have been investigated. Following the review of the literature on the subject, matters deemed important were discussed with IHH officials through an open-ended interview. The reports of the UN and various international aid organizations and NGOs on the subject have been examined through document review. The primary data of the study are the data obtained from some refugees, officials coordinating

humanitarian aid and representatives of NGOs, who were interviewed during the aid study visit to the field with the IHH delegation on 20-25 January 2018

3. Problem in Myanmar, NGOs and Refugees

Observations on the camps start from the capital city of Bangladesh, Dhaka. Bangladesh itself is one of the largest refugee camps in the Asian Continent of colonialism, although it bears the deep traces of ancient civilizations that spread to the borders of the country. In the absence of monsoon rains, it has been observed that some of the people are protected from diseases by using masks. People live under primitive conditions.

There is no secluded place in Bangladesh other than woodland and rice fields. The number of people in need of help on the streets of the capital city is high. The life chances and life styles provided by Bangladesh, which hosts refugee camps, are far below the standards. Their socio-economical levels are low. But the "togetherness" of people stemming from cultural and religious factors and the "community origin" life styles in rural-cities are the only sources of the smile on the faces of the Bengalis who are at peace with themselves.

4. The Source of the Refugee Problem in Arakan

Although there have been serious disputes between different ethnic groups and the government in Myanmar since the days of independence, there are radical demands that only the Arakanis be sent from the country. It reflects an understanding that puts Buddhism at the center in excluding the Muslims of Arakan. It does not consider the people of Arakan as a community that came with migration during the British period and do not accept them as citizens (Cebi, 2017: 2).

5. The Status of Refugees

Refugees from Arakan need humanitarian aid in order to survive. Services in all areas including protection, shelter, health, food, water and sanitation are still below acceptable international standards. The use of toys, parks and playgrounds, and the scarcity of clothes and other materials are striking.

6. Conclusion

In our study, the refugee camps in Bangladesh's Cox's Bazar and IHH operating there were examined. IHH is an NGO made up of Muslims that can act with both national and international characteristics. However, humanitarian aid is not limited to people from one segment only. It is an NGO that exists wherever humanity is trampled on. This NGO has the advantage of working independently from Turkish government. The fact that it does not receive official assistance facilitates the maintenance of its autonomous structure. The fact that they become an NGO that can use professionalism and amateurism simultaneously in many different geographies without mixing them together can set a precedent for other NGOs. While prioritizing amateurism in aid and solidarity, it takes advantage of the factors that mediate it (employing experts, effective use of technology, continuous cooperation with stakeholder NGOs for field experience, etc.) professionally and adapts the level of national / international NGOs to its own infrastructure. It is not fed by ideological references regarding human rights and freedoms and humanitarian aid. It is not like other NGOs and state institutions that operate on general principles, on the contrary, it only produces projects related to the problems it sees in the field and limits its work to the needs of the geography it goes to. In this way, no matter how small the amount of aid made, the area it affects expands.

Criteria such as field experience and confidence are equally important for large and small donors. Today, the biggest conflict of the Government of Bangladesh and NGOs is the policies of the NGOs to stay in the region permanently. The Rohingya Return Committee (RRRC) insists that the aid provided is geared towards daily needs. RRRC is distant from permanent policies such as acquiring a profession, higher education and working in Bangladesh.